

Integration of Ukraine into the European Union in the Context of the Development of P. Bourdieu's Field Theory

UDC: 327.502:477:316.42

DOI: <https://doi.org/10.15421/172370>**Sokol Maïia**Ph.D. Student, <https://orcid.org/0000-0002-9201-5124>, sokolmaya@gmail.com*H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University (Kharkiv, Ukraine)*

Abstract

The article examines the path of Ukraine's integration into the European Union in the context of applying the theory of the social field of the French sociologist Pierre Bourdieu.

The basic categorical apparatus, concepts of agents, players, social field, and capital are studied. Analogies are drawn with players between Ukraine and the EU, and the result of integration is considered from the point of view of a single field. The main principles of the social field are considered, in particular, the mutual influence and achievement of one's own interests by agents of the field.

The purpose of the article is to study the path of European integration of Ukraine from the point of view of P. Bourdieu's social field theory.

The relevance of the article is due to the current situation of Ukraine on the path of European integration, and the need to use effective tools of research, forecasting and analysis of the situation.

The article stipulates that P. Bourdieu's theory is an effective tool in the study of Ukraine's integration into the EU, which makes it possible to predict positive and negative factors of unification, identifies obstacles and contradictions in terms of achieving the interests of field agents.

The results of this article is the modeling of Ukraine's accession to the EU from the point of view of P. Bourdieu's theory. The space of association is recognized as a social field; Ukraine and the EU are endowed with the properties of agents - participants in the field introduced by P. Bourdieu. In particular, the characteristic of valence of agents is considered as their specific weight, and mutual influence on each other as an integral result of interaction and the basic characteristic of the field. Examples of the mutual influence of two societies in the process of integration in various spheres are given, possible positive and negative options for integration are noted. Data on the complexity of state systems that are being integrated are given, and ways to overcome the resistance of these systems to the changes that are taking place are designed.

The conclusions about the regularity and positive consequence of Ukraine's accession to the EU is logically determined, the effectiveness of the partnership position is emphasized. The relevance of further research and the need for a more detailed look at the problem from the point of view of field theory are substantiated.

Keywords: theory of P. Bourdieu, social field, integration of Ukraine into the European Union, single space, geopolitical outlook, association, legal field, participants of association, agents, valence, mutual influence, interaction on the basis of partnership

Інтеграція України до Європейського Союзу у контексті розвитку теорії поля П.Бурдьє

Сокол Майя*Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди (Харків, Україна)*

Анотація

У статті досліджено шлях інтеграції України до Європейського Союзу у контексті застосування теорії соціального поля французького соціолога П'єра Бурдьє.

Досліджено основний категорійний апарат, поняття агентів, гравців, соціального поля, капіталу. Проведено аналогії із гравцями між Україною та ЄС, а результат інтеграції розглядається з точки зору єдиного поля. Розглянуто основні принципи соціального поля, зокрема взаємний вплив та досягнення власних інтересів агентами поля.

Метою статті є дослідження шляху Європейської інтеграції України з точки зору теорії соціального поля П. Бурдьє.

Актуальність статті обумовлена сучасним становищем України на шляху євроінтеграції, і необхідністю застосовувати дієві інструменти дослідження, прогнозу та аналізу ситуації.

У статті обумовлюється, що теорія П. Бурдьє є дієвим інструментом при дослідженні інтеграції України до ЄС, який дає змогу прогнозувати позитивні і негативні фактори об'єднання, визначає перешкоди і протиріччя в умовах досягнення інтересів агентами поля.

Результатами даної статті є моделювання входження України до ЄС з точки зору теорії П. Бурдьє. Простір об'єднання визнається соціальним полем; Україна та ЄС наділяються властивостями агентів – учасників поля, введеним П. Бурдьє. Зокрема, розглядається характеристика валентності агентів як їх питома вага, та взаємний вплив один на одного як невід'ємний результат взаємодії та базова характеристика поля. Наводяться приклади взаємного впливу двох суспільств у процесі інтеграції в різних сферах, зазначаються можливі позитивні і негативні варіанти інтеграції. Наводяться дані про складність державних систем, які інтегруються, та проектуються шляхи подолання супротиву даних систем змінам, які відбуваються.

Логічно обумовлюється висновок про закономірність і позитивний наслідок входження України до ЄС, підкреслюється ефективність позиції партнерства. Обґрунтовується актуальність подальших досліджень та необхідність більш детального погляду на проблему з точки зору теорії поля.

Ключові слова: теорія П. Бурдьє, соціальне поле, інтеграція України до Європейського Союзу, єдиний простір, геополітичний світогляд, об'єднання, правове поле, учасники об'єднання, агенти, валентність, взаємний вплив, взаємодія на засадах партнерства

Стаття надійшла / Article arrived: 30.06.2023

Схвалено до друку / Accepted: 31.08.2023

Вступ.**Постановка проблеми.**

Україна обрала шлях європейської інтеграції з 2009 року, ставши учасником програми Євросоюзу «Східне партнерство». Ще раніше, у 1994 році Україна підписала і ратифікувала Угоду про партнерство та співробітництво з Європейським Союзом. У 2014 році Україна та Євросоюз підписали Угоду про асоціацію, яка замінила колишню Угоду про партнерство та співпрацю між Європейськими співнотами та Україною. 2022 року Україна отримала офіційний статус країни-кандидата на вступ до Євросоюзу.

У лютому 2019 року Верховна рада юридично закріпила у Конституції України курс на вступ до Євросоюзу. У преамбулі Конституції України було закріплено формулювання про «європейську ідентичність українського народу та незворотність європейського та євроатлантичного курсу України», а у статті 102 повноваження глави держави були розширені: він став «гарантом реалізації стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства в Європейському союзі та Організації Північноатлантичного договору» (Конституція України, 1996).

Нині на порядку денному – адаптація національного законодавства до європейського правового простору (Український Центр, 2022, с. 60).

Метою статті є дослідження шляху Європейської інтеграції України з точки зору теорії соціального поля П. Бурдьє.

Аналіз попередніх досліджень.

Питання реалізації Європейського курсу України досліджують такі вчені: О. Гончаренко, А. Багачеренко, К. Бакал, А. Винокурова, Б. Галімух, К. Гейдарова, А. Ширіна (Гончаренко та ін., 2013), М. Плотнікова (2022), М. Романов, К. Бургай, А. Савіщенко (Романов, Бургай, & Савіщенко, 2017), А. Чабан (2017). Саме в працях цих науковців представлена історія формування ЄС, презентована практика його розширення, аналіз основних показників економічного розвитку його членів-країн, досліджені актуальні аспекти реалізації євроінтеграційних прагнень України, акцентована увага на обґрунтуванні доцільності цього вибору, складнощах та перспективах його реалізації.

У публікаціях В. Погорілого, А. Ручки, О. Скалацької, В. Танчера, Н. Черниш та інших всебічно розглядається вся спадщина П'єра Бурдьє як єдиний внесок у розвиток теорії та практики соціальної науки.

Результати дослідження.

Поняття «поля», з точки зору якого розглядається процес Європейської інтеграції України, було введено в 40-50-х роках ХХ століття під впливом ідей німецько-американського дослідника, психолога Курта Левіна (1890–1947). Його теорія Психологічного поля визначала закономірності поведінки між індивідуумом

та оточуючим середовищем, поведінка розглядається як явище, що виникає від одночасного співіснування фактів і їх взаємного впливу один на одного, а стан будь-якої частини поля залежить від стану будь-якої іншої частини цього поля (Левін, 2000).

Більш докладно теорію поля розвинув французький соціолог П'єр Бурдьє (фр. Pierre Bourdieu; 1930 – 2002 рр.). В його дослідженнях (результати яких опубліковано в численних статтях та монографіях (він є автором понад 30 книг, що перекладені багатьма мовами світу) поєднуються підходи та методи в сфері антропології, історії, лінгвістики, політології, філософії, естетики. Ці методологічні засади він комплексно застосовував до вивчення таких різноманітних соціологічних об'єктів як: соціум, мистецтво, влада, безробіття, система освіти, право, наука тощо. (Вікіпедія, 2023). Тобто, інтерпретація становлення та функціонування соціального простору П. Бурдьє це результат своєрідної інтеграції різних теоретико-методологічних напрямків, мікро- та макropідходів.

Соціальний простір П. Бурдьє розглядає, насамперед, через різноманітні соціальні відносини. Сукупність усіх соціальних відносин, на думку соціального дослідника, наділена певною структурою. Ці теоретичні моменти знайшли відображення в концепті «поле», що розуміється як відносно замкнена та автономна підсистема соціальних відносин, яка функціонує незалежно від зовнішніх примусів (Євтух, 2011).

Поле – це місце сил, відносно незалежний простір. Поняття «поля» французький вчений визначає як мережу відносин між об'єктивними подіями соціальних суб'єктів, яка існує незалежно від індивідуальної свідомості та волі.

У суспільстві існують декілька полів (економічне, релігійне, політичне, культурне тощо), які мають власну структуру. Поле, вважає П. Бурдьє, виступає ареною змагань індивідів або груп за поліпшення своїх позицій, за досягнення привілейованого місця в соціумі. Відповідно, найбільшою потужністю наділене те поле чи той агент, який володіє ресурсами, що їх можна інвестувати в гру, аби отримати прибуток (Вікіпедія, 2023). Розглядаючи поле як своєрідний різновид ринку, П. Бурдьє, з метою демаркації позицій у полі пропонує використовувати різні види капіталів: економічний, культурний, соціальний (Бурдьє, 2003, с. 211).

Найважливішою характеристикою поля є форма взаємодії між агентами, наділеними постійними диспозиціями, засвоєними за час перебування у полі, чиї позиції в полі повинні розглядатися тільки у взаємних відносинах (Вікіпедія, 2023). Принцип відносності – найважливіший для розуміння теорії полів і всієї концепції П. Бурдьє в цілому.

Поле – це структурований соціальний простір: поле сил і поле боротьби за зміну чи збереження

цього поля. Найстійкіше поле таке, яке має найбільш розгалужену структуру, а елементи структури істотним чином відрізняються між собою. Сутність цього поняття можна також пізнати через популярний у сучасній філософії концепт гри, зі специфічними, властивими тільки цьому простору інтересами, цілями і ставками, з особливими законами функціонування (Михайлин, 2011, с. 415; Вікіпедія, 2023).

Загалом, поняття поля можна трактувати по-різному. Інший різновид застосування цього поняття – правове, або юридичне поле. Воно розглядається як система законодавства держави, або система нормативно-правових актів і суспільних відносин, на які поширюються правові норми.

Інформаційне поле тлумачиться як сукупність інформації та суб'єктів, що здійснюють збір, формування, поширення і використання цієї інформації, а також система відносин, що виникають при використанні інформаційних ресурсів, створенні і використанні інформаційних технологій, захисту інформації.

Ведучи мову про європейську інтеграцію України, не можна оминати увагою той факт, що об'єднання простору двох великих територіальних утворень передбачає не лише їх територіальну уніфікацію та об'єднання в одних кордонах, а і поступове об'єднання геополітичного світогляду, і виведення його на новий рівень свідомості та сприйняття. Звичайно, виходячи із загальних принципів дії єдиного простору, іншими словами поля, перевагу матиме той суб'єкт, який має більшу питому вагу.

Тобто, в нашому випадку, суб'єктами об'єднання є, з одного боку, Україна, а з іншого – Європейський Союз як стале об'єднання країн, які вже раніше об'єдналися й уніфікували свої численні регулюючі системи, тому діють як єдине утворення, єдиний цілісний організм, що і дає змогу розглядати його як єдиного суб'єкта в партнерстві для утворення нового рівня.

На думку сучасних дослідників, Євроінтеграція визначає вектор розвитку українського суспільства, стосується більшості сфер державного управління, обумовлює напрямки правотворчої діяльності та впливає на порядок реалізації функцій органів публічної адміністрації. Євроінтеграційні процеси дослідники характеризують як діяльність держави щодо імплементації європейських принципів та стандартів, яких повинна дотримуватись держава для вступу до Європейського Союзу та налагодження тісного співробітництва з європейськими державами. Співробітництво також здійснюється не тільки з європейськими державами, а й з інституціями та органами самого Європейського Союзу (Плотнікова, 2022, с. 175).

Можна вести мову про те, що європейський простір утворився шляхом поглинання більшою спільнотою меншої, або окремих країн, які внаслідок

такого добровільного поглинання стали частиною монолітної, більшою мірою сталої і ефективної системи, яка має змогу більш ефективно вирішувати нагальні проблеми, що постають в сучасному житті, приймати більш ефективні рішення, впливати на більшу кількість зовнішніх об'єктів і протистояти більш вагомим суб'єктам при вирішенні питань та відстоюванні власних інтересів. Тож, таке поглинання, яке на початку хоча і відбувалося шляхом об'єднання рівноправних добровільних суб'єктів (окремих країн, які утворили Європейський союз), тепер є нічим іншим, як приєднанням більш слабого учасника майбутнього єдиного простору до більш сильного гравця, і це, безперечно, накладає певні закономірності, а точніше – правила гри до всього процесу об'єднання.

У результаті масштабної та глибокої інтеграції Європейський Союз став потужним геополітичним центром. Геополітичне майбутнє європейського проекту та його роль у світовій політиці першочергово залежить від ефективності співпраці з країнами та регіонами, що є безпосередніми сусідами Євросоюзу. Таким чином, співпраця між Україною та ЄС має велике значення для обох сторін (Гончаренко та ін., 2013, с. 111).

Безперечно, Україна стає учасником більшого, сильнішого і стабільнішого простору, і це означає, що саме Україна має втілити в себе такі вимоги, правила і основоположні норми, які діють та території того об'єднання, до якого Україна прагне. «Євроінтеграція – це зближення України з Євросоюзом як на рівні законів, так і на рівні правил і звичаїв, що існують у суспільстві. Її кінцевим результатом має стати вступ України до ЄС» (EUKраїна, 2020). Під час законодавчого нормотворення неодмінно «слід враховувати євроінтеграційні прагнення України» (Андрійко та ін., 2019). Це логічно і закономірно. Але ж не все так просто. Можна було би вести мову про просте перенесення норм і правил більшої системи до середовища меншої, і таким чином в якнайшвидші терміни створити із малої системи, так би мовити, клон більшої системи, і приєднувати абсолютно ідентичну частину до цілого без будь-яких протиріч. Але ж такий ідеалістичний інцидент міг би трапитися, якби ми вели мову про уніфікованого маленького суб'єкта, сталого, вивіреного, абсолютно прогнозованого і стабільного. Гравця, який внаслідок невеликої території і цілком керованої передбачуваної економіки не обіцяє жодних потрясінь для великого партнера. Таке поглинання є взірцевою моделлю, а саме зразком, на який можна рівнятися, або по якому міряти всі бажані складні геополітичні об'єднання.

Але ж модель це ідеальне уявлення предмету/об'єкту/процесу. Вона враховує основоположні критерії, закони, процеси і рухи, які мають бути вжиті обома (або всіма) учасниками на шляху до кінцевої мети, а саме єдиного однорідного простору

після об'єднання. Але ж цілком відомо, що жодне практичне втілення змодельованої програми жодним чином не йде у запрограмованому варіанті і завжди стикається з безліччю обставин на своєму шляху, які є похідними складності і неоднорідності самого об'єкту перетворень, в нашому випадку – країн, які об'єднуються. Тобто, складність первинних об'єктів, які добровільно погоджуються на зміни (окремі країни, сторони, які планують об'єднання), обумовлює складність шляху самих змін, їх поступовість, нерівномірність, неоднорідність і непередбачуваність. Безперечно, мова йде не лише про шлях об'єднання країн, союзів чи інших геополітичних суб'єктів.

Майбутній вступ України до ЄС передбачає процес наближення національного законодавства до загальноприйнятих міжнародних норм і стандартів, який може стати невід'ємною частиною законотворчої діяльності тільки за умов утвердження в українському суспільстві правової ідеології, заснованої на європейських цінностях (Романов, Бургай, & Савіщенко, 2017, с. 92).

У даному випадку можна говорити про будь-яке об'єднання різних складних суб'єктів, просторів, систем у будь-якій сфері – чи то економічній, чи культурній, соціальній, етнічній, фінансовій, або навіть фізичній чи іншій природничій площині. Мова йде про те, що асиміляція двох різних суб'єктів буде відбуватися тим складніше, чим складнішими є самі суб'єкти, а в нашому випадку суб'єкти складні.

Дві великі геополітичні площини – досить давно утворений, сталий, більш-менш уніфікований великий союз, з одного боку, і країна, яка переживає власний процес становлення на великій регіональній та світовій арені, внаслідок свого незначного віку з моменту утворення ще зазнає спадкових рис попереднього державного устрою, учасником якого вона була, водночас усвідомлює численні внутрішні і зовнішні виклики, які перед нею постають, і ставить перед собою значні цілі і дуже амбітні плани. Великий гравець, який має вплив на всю світову геополітику, і новий потенційний учасник, який може як посилити своєю присутністю всю спільноту, так і привнести неоднорідність і зміни у сталий союз.

Великий гравець сам по собі є складною системою. Об'єднати в собі всі регулюючі важелі, економічні, законодавчі, правоохоронні, культурні, фінансові, є складною і постійною роботою. Адже це не раз і на завжди утворена вивірена система. Це спільнота, яка так само реагує на нові виклики і вирішує проблеми, які постають внаслідок розвитку самого світу, суспільства, виникнення нових наукових винаходів та механізмів, які значною мірою випереджають розвиток державних утворень.

Україна як досить молода держава теж є складним утворенням, перш за все через численне неоднорідне етнічне населення, досить значні відмінності в

етнічних групах, які населяють країну зі Сходу і Заходу, складний історичний процес утворення самої держави, велику за своїми розмірами державну територію, а також певний спадковий досвід, який все ще присутній у свідомості українців, і має вплив як на процес державотворення, так і на взаємозв'язок державних управлінців із населенням.

Вітчизняними дослідниками доведено доцільність використання досвіду сучасних західних моделей публічного управління в Україні. Однак слід підкреслити наявність специфічних вітчизняних умов державотворення, існуючу невизначеність і нестабільність політичної ситуації, що вимагає розроблення науково обґрунтованих підходів щодо використання європейської теорії і досвіду в національному просторі (Нестеренко, 2019, с. 4).

Не дивлячись на те, що Україна має одну з найкращих Конституцій світу, великим залишається бажання досконалого втілення її норм і положень, а також норм законодавства в різних сферах життя. Це і становить складність. Формально – дуже владжена система, а там, де все ще потребує урівноваження і вивірення – має великий потенціал для цього. І водночас складність втілення тих приписів, які проголошені на рівні норм права і Основного закону, нерівномірність застосування цих норм, складність контролю за їх втіленням, недосконалість правоохоронної та судової систем через незавершеність реформ, внутрішні протиріччя і економічні негаразди. Все це робить із потенційно сильного урівноваженого гравця поки що непередбачуваний об'єкт для спостережень. Адже складно мати партнерство із потенційним учасником, який хоча і бере на себе зобов'язання, або проголошує готовність щодо змін, але має складнощі із втіленням їх у життя.

Протидія корупції в Україні є одним із найважливіших державних завдань, адже невиконання Україною зобов'язань у сфері запобігання та боротьби з корупцією перед європейським співтовариством заважає євроінтеграції України (Пашковський, 2018, с. 75).

Партнерство ж передбачає позицію, вигідну для обох сторін. В даному випадку мова йде про те, що об'єднання України із Європейським середовищем має привнести користь не лише Україні, а і Європейському середовищу також. Україна – це великий гравець на Європейському континенті. Велика за територією і кількістю населення держава, наділена різноманітними корисними копалинами, яка має вихід до моря і перетинає декілька кліматичних зон, що робить її привабливою для розвитку сільського господарства. Країна, яка має чудовий потенціал для розвитку інфраструктури, як промислових зон, так і заповідних територій, – гарний партнер для входження до великого союзу. Ця країна може бути стабільною, надійною і сильною. І безумовно, вона посилить вже існуючий союз, привнесе новий

потенціал і динаміку для позитивних звершень. Не кажучи вже про великий культурний доробок і яскраву спадщину, яку має ця держава. Адже відомо, що привабливим і різноманітним життя робить саме культура, яка панує в суспільстві, і Україна в цьому сенсі є дуже благодатною і родючою, її культурне коло є різноплановим, сучасним, чутливим і талановитим, а наукова і винахідницька думка відома в усьому світі. Українці – народ дуже винахідливий, розумний, стараний і результативний, населення молоде і освічене, тому готове працювати і досягати змін. Населення країни, яка перебуває в постійному процесі змін, так би мовити, «не розслаблене», а постійно «перебуває в тонусі», тому швидко і адекватно реагує на зміни як в суспільстві, так і ззовні. Тому для сталого і давно утвореного союзу такий партнер був би якнайбільше корисний, свіжий і придатний. Перш за все, в економічному сенсі, але і в культурному, етнічному і національному також. Європейська і слов'янська культури значною мірою посилили б одна одну внаслідок присутності в єдиному просторі, висвітлили би найяскравіші сторони одна одної, зумовили би певною мірою поєднання або незвичайні нові форми і прояви краси народів і культур.

Висновки.

Однозначно можна говорити про позитивний і перспективний щодо подальшого розвитку аспект об'єднання України із Європейським союзом, адже маючи на меті економічну сталість і досягнення високого рівня розвитку, таке перетворення неодмінно привнесе значущі і переконливі зміни не лише до економічної, а й до соціальної, правової, культурної сфер суспільного життя. Україна має об'єднати не лише ринок, а і світогляд, культурні цінності і спадщину.

Розглядати таку уніфікацію потрібно комплексно, беручи до уваги, що поле, яке утворюється внаслідок взаємодії об'єднання, відчуває на собі вплив тих закономірностей, про які вів мову П. Бурд'є у своїх дослідженнях. Зокрема, всі системи, які існують всередині поля, зазнаватимуть вплив одна на одну. Це означає, що зміни відбуватимуться в системах закономірно, вплив може бути як позитивний, так і негативний, залежно від того, яка система сильніша. А також, залежно від того, який капітал превалує. Тому необхідно вкрай ретельно досліджувати всі перспективи прийнятих рішень та застосування нормативних актів, беручи до уваги традиції нормотворення і практику застосування тих чи інших норм у суспільстві певної країни. Ставки у цій грі високі, тому слід ураховувати інтереси кожного з агентів впливу, а також самі території впливу як об'єкт застосування влади. Саме ці об'єкти будуть у центрі уваги подальших досліджень, а метою – виявлення більш специфічного зв'язку агентів, систем між собою.

Усе це дозволить спрогнозувати ймовірні ускладнення для об'єднання, побачити заздалегідь потенційно складні для уніфікації сфери, додати зусиль для запобігання можливим протиріччям і сприяти гармонійному поєднанню різноманітних галузей.

Важливим є те, що об'єднання має відбуватися виключно з позиції партнерства, адже лише така позиція наділяє агентів суб'єктністю, здатністю прогнозувати подальший розвиток і робити вчинки, обирати найцікавіший шлях і займати найвигідніші позиції. Це значною мірою стимулює розвиток, конкуренцію і звернення до застосування найактивніших важелів для досягнення бажаної мети.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ

- Бурд'є, П. (2003). Практичний глузд. *Український центр духовної культури*.
- Вікіпедія. (2023). П'єр Бурд'є. Відновлено з https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D1%94%D1%80_%D0%91%D1%83%D1%80%D0%B4%D1%8C%D1%94
- Гончаренко, О. М., Багатеренко, А. О., Бакал, К. В., Винокурова, А. І., Галімуков, Б. О., Гейдарова, К. Т., & Ширіна, А. П. (2013). Проблеми та перспективи Європейської інтеграції України. *Науковий вісник Національного авіаційного університету*, 1(1), 101-113. Відновлено з <https://jrn1.nau.edu.ua/index.php/IMV/article/view/5915>
- Євтух, В. (2011). Бурд'є П'єр. *Політична енциклопедія*.
- Конституція України. (1996). Віднолено з <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
- Левін, К. (2000). *Теорія поля в соціальних науках*. (Пер. Є. Сурпіна).
- Михайлин, І. Л. (2011). *Основи журналістики*. (Підручник).
- Нестеренко, К. О. (2019). Публічно-правовий дискурс у контексті євроінтеграції та глобалізації. *Lex Portus*, 6(20), 55-57.
- Пашковський, В. (2018). Загальнотеоретичні особливості антикорупційного правосуддя в Україні. *Національний Юридичний Журнал: Теорія і Практика*, 75-78.
- Плотнікова, М. В. (2022). Адміністративне і фінансове право України. *Теорія і практика в умовах сьогодення: збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, листопад 2022 року)* (с.175-180). Київ: Інститут держави і права імені В. М. Корецького НАН України.

- Романов, М. Ю., Бургай, К.Р., & Савіщенко, А. В. (2017). Інститут громадського контролю в Україні: проблеми теорії та практики. *Актуальні проблеми державотворення, правотворення та правозастосування: Матеріали наукового семінару III міжнародного студентського саміту (м. Дніпро, грудень 2017 року)* (с. 390-410). Дніпро: ДДУВС.
- Стецюк, П. (2022). Проблеми забезпечення незворотності європейського та євроатлантичного курсу України (конституційно-правові аспекти). *Державотворення та правотворення в контексті євроінтеграції: збірник тез доповідей учасників VIII Всеукраїнського круглого столу (м. Львів, 08 грудня 2022 року)* (с. 169-202). Львів: ЛьвДУВС.
- Український Центр Економічних і Політичних Досліджень імені Олександра Разумкова (2022). *Україна на шляху до ЄС: реалії і перспективи. Національна безпека і оборона*, 1-2.
- Чабан, А. Ю. (2017). *Європейський вибір України*. (Навчально-методичний посібник).
- EUКраїна. (2020). *Association4you*. Відновлено з <https://association4u.in.ua/#>

REFERENCES

- Bourdieu, P. (2003). Practical sense. *Ukrainian center of spiritual culture*.
- Chaban, A. Yu. (2017). *European choice of Ukraine*. (Educational and methodical manual).
- Constitution of Ukraine*. (1996). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
- EUКраїна. (2020). *Association4you*. Retrieved from <https://association4u.in.ua/#>
- Goncharenko, O. M., Bagaterenko, A. O., Bakal, K. V., Vynokurova, A. I., Galimuk, B. O., Heydarova, K. T., & Shirina, A. P. (2013). Problems and prospects of the European integration of Ukraine. *Scientific Bulletin of the National Aviation University*, 1(1), 101-113. Retrieved from <https://jrn1.nau.edu.ua/index.php/IMV/article/view/5915>
- Levin, K. (2000). *Field theory in the social sciences*. (translated by E. Surpina).
- Mykhaylyn, I. L. (2011). *Basics of journalism*. (Textbook).
- Nesterenko, K. O. (2019). Public legal discourse in the context of European integration and globalization. *Lex Portus*, 6(20), 55-57.
- Pashkovsky, V. (2018). General theoretical features of anti-corruption justice in Ukraine. *National Law Journal: Theory and Practice*, 75-78.
- Plotnikova, M. V. (2022). Administrative and financial law of Ukraine. *Theory and practice in today's conditions: collection of materials of the International Scientific and Practical Conference (Kyiv, November 2022)* (p. 175-180). Kyiv: Institute of State and Law named after V. M. Koretsky National Academy of Sciences of Ukraine.
- Romanov, M. Yu., Burgai, K. R., & Savishchenko, A. V. (2017). Institute of public control in Ukraine: problems of theory and practice. *Actual problems of state-building, law-making and law enforcement: Materials of the scientific seminar of the III International Student Summit (Dnipro, December 2017)* (p. 390-410). Dnipro: DDUVS.
- Stetsyuk, P. (2022). Problems of ensuring the irreversibility of the European and Euro-Atlantic course of Ukraine (constitutional and legal aspects). *State-building and law-making in the context of European integration: collection of abstracts of reports of the participants of the VIII All-Ukrainian Round Table (Lviv, December 8, 2022)* (pp. 169-202). Lviv: LvDUVS.
- Ukrainian Center for Economic and Political Research named after Oleksandr Razumkov. (2022). Ukraine on the way to the EU: realities and prospects. *National security and defense*, 1-2.
- Wikipedia. (2023). Pierre Bourdieu. Retrieved from https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%27%D1%94%D1%80_%D0%91%D1%83%D1%80%D0%B4%D1%8C%D1%94
- Yevtukh, V. (2011). Pierre Bourdieu. *Political encyclopedia*.